

УДК 327(477:73)«2014/2016»

Пашков Віктор

к. політ. наук, доцент,
кафедра міжнародних відносин і аудиту,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
к. 402, корпус 10, пр. Д. Яворницького, 19, м. Дніпро, 49005, Україна
E-mail: viktor.pashkov.polit@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4273-2181>
DOI: <http://dx.doi.org/10.18524/2707-5206.2021.34.237511>

**ДИНАМІКА УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН ЗА ЧАСІВ
АДМІНІСТРАЦІЇ Б. ОБАМИ (2014–2016)**

У статті проаналізовані динаміка, інтереси сторін, пріоритетні напрямки співпраці та протиріччя українсько-американських відносин у постмайданний період, розкриті причини підтримки України у протистоянні російській агресії з боку Сполучених Штатів. З'ясований вплив Революції Гідності на геополітичні інтереси США у Східній Європі та на пострадянському просторі. Визначено, що у 2014–2016 рр. двосторонні відносини України та США з точки зору зустрічей на вищому рівні та дипломатичної підтримки досягли найвищого розвитку за 30-річчя незалежності України. Водночас їм бракувало практичного наповнення — конкретних проєктів і спільних інтересів. Американська стратегія щодо України у цей період передбачала обмежену військову допомогу та дипломатичне стримування РФ з метою збереження балансу сил у регіоні. Визначені шість сфер, які формували двосторонній порядок денний, — ВТС, політичний діалог, підтримка реформ, боротьба з корупцією, енергетика, підтримка демократичних інститутів. Детально розкриваються основні напрямки співробітництва, проєкти та проблеми в рамках кожної з цих сфер. В умовах формування після 2014 р. «стратегічної дружби» сторони демонстрували різну дипломатичну риторику. Українські політики акцентували важливість стратегічного партнерства між країнами, військової допомоги США, а американські представники ставили на перше місце необхідність проведення економічних реформ, боротьби з корупцією, підштовхуючи українських лідерів до відповідних дій. Зроблений висновок, що американо-українські відносини на цьому етапі швидше нагадували не стратегічне партнерство, а патронаж, де Київ як клієнтела шукав захист від російської агресії, а США бачили у підтримці прозахідного режиму у Києві можливість зміцнити свої позиції у Східній Європі та на пострадянському просторі.

Ключові слова: американська стратегія, військова допомога, російська агресія, українсько-американські відносини, стратегічне партнерство.

Постановка проблеми. З моменту проголошення незалежності України відносинам зі США як єдиною сучасною наддержавою відводиться роль одного із головних напрямків вітчизняної зовнішньої політики. З 2014 р. Сполучені Штати є головним безпековим союзником України і у середньостроковій перспективі ця ситуація зберігатиметься. Окрім того, українські еліти прагнуть використовувати зв'язки з американським істеблішментом

у внутрішньополітичних цілях — для зміцнення своїх позицій у боротьбі за владу та лобіюванні бізнес-преференцій.

Із перемогою Революції Гідності у 2014 р. розпочався сучасний етап у двосторонніх відносинах України та США. Формування уряду А. Яценюка навесні та перемога на дострокових президентських виборах П. Порошенка 25 травня 2014 р. завершили процес формування нової влади у країні, відкривши шлях до активізації співпраці зі Сполученими Штатами. Подальші події навесні 2014 р. — анексія Криму, окупація РФ частини Донецької та Луганської областей — зробили Україну одним із пріоритетів безпекової політики США у Європі. В умовах російської агресії США виявились єдиною впливовою країною Заходу, яка одразу почала надавати Києву військово-технічну, фінансову допомогу. Розпочавши масштабну підтримку України у 2014 р., США прагнули не лише допомогти молодій державі захистити свою незалежність, а й переслідували цілком конкретні власні цілі.

Аналіз останніх досліджень. Через практичну та науковому актуальність тематика українсько-американських відносин є доволі розробленою у науковому дискурсі. Серед фахівців, які займаються цією проблематикою, можна виділити таких вітчизняних дослідників як І. Дудко, В. Шамраєву, А. Годлюк, Н. Середюк. Їх праці висвітлюють становлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та США, еволюцію концептуальних засад та основні проблеми двосторонньої співпраці у різні періоди. Разом із тим, у цій царині відчувається брак робіт щодо українсько-американських відносин після 2014 р., коли США перетворились на головного безпекового союзника України. Серед вітчизняних авторів слід виділити О. Васильченко та К. Чумак, які аналізують сприйняття та зовнішньополітичний курс адміністрації Б. Обама щодо України у 2014–2016 рр.

Російські дослідники М. Семенов, К. Курильов, В. Чмирева у своїх працях аналізують місце України після 2014 р. у зовнішній політиці США, прагнення та інтереси американців у регіоні, пріоритетні напрямки двосторонньої співпраці.

Попри це тематика українсько-американських відносин у постмайданний період залишається слабо розробленою. По-перше, більшість наявних розвідок обмежується емпіричним описом подій та рішень, заяв і візитів. На цьому фоні мало представлена аналітична складова з виявленням причин, інтересів кожної зі сторін, пріоритетів порядку денного двосторонніх відносин. По-друге, наявні роботи як українських, так і російських дослідників однобоко фокусуються на політиці США щодо України, забуваючи аналіз інтересів та підходів українських лідерів до контактів з Вашингтоном.

Метою дослідження є аналіз динаміки українсько-американських відносин у 2014–2016 рр. для виявлення інтересів сторін, напрямків співпраці та основних протиріч.

Виклад основного матеріалу. Від початку США розглядали підтримку України у конфлікті з РФ у широкому геополітичному контексті. Відторгнення територій, силова зміна кордонів у Європі, підтримка Москвою

сепаратистських рухів не лише підживляли принципи та норми міжнародного права, а й кидали виклик здатності США гарантувати дотримання «єдиних правил гри» у міжнародній системі. Допомагаючи Україні, США сприяли зміцненню стійкості світового порядку щодо ревізійоністських загроз РФ. Реакція, дії Вашингтону у цьому конфлікті також позитивно вплинули на оцінку американських зобов'язань в інших регіонах світу. Так, азійські союзники США, зокрема Філіппіни, Японія, Тайвань, побоювались, що українські події можуть стати прикладом для реалізації Китаєм геополітичних амбіцій в АТР силовим шляхом.

По-друге, в оцінках американських експертів і стратегів Україна розглядалась як ключова країна для визначення подальшого розвитку пострадянського простору. Її вихід з орбіти впливу Кремля та підтримка з боку Заходу виступали інструментами стримування неоімперських амбіцій РФ та її перетворення у регіональну державу на пострадянському просторі. Ще на початку 2000-х рр. один з корифеїв американської геополітики Г. Кіссінджер відзначав, що Україна знаходиться на кордоні сфер впливу Європи та Росії, а отже є природним кандидатом на врівноваження РФ (Дудко, 2015, с. 59).

По-третє, після 2014 р. американська дипломатія почала все частіше розглядати український напрямок не лише крізь призму відносин з РФ, а й у контексті стратегії у Східній Європі. Прихід до влади у Києві прозахідного уряду А. Яценюка відкрив можливість залучення України до кола союзників США у регіоні та формування неформального альянсу Польщі, Прибалтійських республік, Румунії та України. Це б дозволило Вашингтону вирішити декілька завдань: зміцнити східний фланг НАТО, посилити політичний вплив у Східній Європі та «м'яко» витіснити з регіону Францію та Німеччину. Враховуючи військове протистояння з Росією на Донбасі, з 2014 р. Україна стає головним пріоритетом зовнішньої політики США у Східній Європі та на пострадянському просторі.

Зрештою, у підтримці України з боку США існували й світоглядні орієнтації, притаманні для адміністрацій демократів у міжнародних справах. Так, після перемоги «кольорових» революцій в Грузії (2003), Україні (2004), Киргизстані (2005) на Заході вважали, що цим країнам вдасться сформувати стабільні демократичні режими. Але вже з середини 2000-х років на пострадянському просторі спостерігалось «зависання» демократичних трансформацій, а Україна, за визначенням американського політолога Т. Карозерса, «продовжувала перебувати у групі країн «сірої зони» між демократією та авторитаризмом» (Жильцов & Ильинова, 2010, с. 26). Революція Гідності багатьма західними політиками була сприйнята як потужний імпульс, який міг нарешті завершити демократичний транзит України. У цьому руслі адміністрація Б. Обама, підтримуючи нову українську владу у проведенні масштабної програми реформ, демократизації, прагнула продемонструвати «історію успіху» на пострадянському просторі.

В українсько-американських відносинах у 2014–2019 рр. можна виділити два періоди — 2014–2016 і 2017–2019 рр. Поділ пов'язаний зі зміною президентських адміністрацій у США і відповідно різним баченням зо-

внешньої політики. Курс адміністрацій демократа Б. Обами і республіканця Д. Трампа щодо України суттєво відрізняється пріоритетними сферами та підходами.

Адміністрація Обами розглядала Україну як пострадянську країну, яка прагне наблизитись до Європи і побудувати зрілі демократичні інститути, заслуговуючи на цьому шляху на підтримку. Ще під час протестів восени-взимку 2013 р. Конгрес та Державний департамент виступали з різким засудженням репресивних дій режиму Януковича, застосування сили проти демонстрантів. Державний секретар США Дж. Керрі, його помічниця В. Нуланд і сенатор Дж. Маккейн особисто відвідували Євромайдан і спілкувались як з представниками влади, так і з лідерами опозиції. Після Революції Гідності новий уряд А. Яценюка у Києві, сформований з представників опозиційних партій, отримав всебічну підтримку США. Сполучені Штати прагнули допомогти Україні не лише у зміцненні обороноздатності, а й у проведенні глибоких політичних і соціально-економічних реформ, які сприяли б формуванню ефективної економіки та демократичного режиму, остаточно ліквідували б радянські пережитки. Тому після 2014 р. Вашингтон надавав Києву масштабну дипломатичну, військово-технічну, фінансову та консультативно-дорадчу допомогу у проведенні українською владою програми внутрішніх реформ.

Політика адміністрації Б. Обами щодо України у 2014–2016 рр. включала набір таких інструментів, як нарощення політичної присутності, дипломатична та військова підтримка, санкційний тиск на Москву як спосіб «примусу до миру», підштовхування української влади до реформ. Разом із тим, США уникали силового тиску на РФ та не бажали прямо бути втягненими до ще одного воєнного конфлікту, залишаючи простір для діалогу з Москвою з широкого кола міжнародних питань (Чмырева, 2018, с. 155). Політика США балансувала між всебічною підтримкою України та тим, щоб не вплутатись в українські справи та воєнний конфлікт занадто сильно. Тим більше мова не йшла про надання Україні політичних чи військових гарантій.

Американська стратегія полягала у поєднанні скоординованих з ЄС санкцій та обмеженої військової допомоги Києву. Розрахунок адміністрації Обами ґрунтувався на переконанні, що несприятлива для РФ економічна ситуація та західні санкції у середньостроковій перспективі змусять Москву припинити підтримку сепаратистів і піти на поступки, щоб вийти з конфлікту. В цілому політика США на цьому етапі органічно вписувалася в стратегію довгострокового стримування РФ.

Велика значимість для Вашингтона українського напрямку проявилася й у тому, що відповідальним за нього в адміністрації Обами був призначений віце-президент Дж. Байден. Протягом 2014–2016 рр. він шість разів відвідував Київ, демонструючи міцну підтримку Сполучених Штатів. У Держдепартаменті політику щодо України курувала помічниця Державного секретаря з питань Європи та Євразії В. Нуланд.

Щодо українських інтересів і позицій, то політика Вашингтону мала подвійний характер. З одного боку, у порівнянні з попереднім етапом дво-

сторонніх відносин (2010–2013) відбулось суттєве збільшення американської допомоги та інтенсифікація політичного діалогу. Лише у 2014 р. США надали Україні \$320 млн допомоги, з яких \$118 млн складала військова допомога, у той час як протягом попередніх 4 років президенства В. Януковича уряд США виділив Україні сумарно приблизно \$470 млн (Дорош, 2015, с. 97).

В цілому у 2014–2016 рр. безпосередньо уряд США виділив Україні \$1,4 млрд, з яких військова допомога становила близько \$630 млн. Найбільше коштів надавалося за лінією таких донорів як Агентство з міжнародного розвитку (USAID), Міністерство оборони, Міністерство енергетики, Державний департамент США, Департамент охорони здоров'я. Паралельно уряд США надав Україні кредитних гарантій на суму \$3 млрд, а також сприяв виділенню понад \$12 млрд допомоги від МВФ з метою макроекономічної стабілізації. Перша кредитна гарантія від США на \$1 млрд була надана Києву вже у квітні 2014 р. у розпал російської агресії. Пріоритетними сферами підтримки стали реформування сектора безпеки та оборони, боротьба з корупцією, економічний розвиток, реформування державних інституцій та компаній, розвиток громадянського суспільства, галузеві проекти.

З іншого боку, США відмовились від застосування жорстких засобів і більш інтенсивної військово-політичної участі в конфлікті. США послідовно виступали за дипломатичне врегулювання українсько-російського конфлікту на Донбасі. Позиція адміністрації Б. Обама щодо поставок Києву летального озброєння, за виключенням невеликих партій легкої стрілецької зброї, загалом залишалася негативною. Хоча уряд А. Яценюка звернувся до Вашингтона з проханням надати зброю та боєприпаси ще у квітні 2014 р. на початку агресії РФ на Донбасі. У наступні роки українська влада декілька разів зверталася до США з запитами на надання летальної зброї, але щоразу отримувала дипломатичну відповідь, що «це питання відкрите, але не на часі».

На законодавчому рівні Конгрес США висловив свою позицію щодо України у грудні 2014 р. в «Акті на підтримку свободи в Україні». Документ, окрім постулатів про підтримку територіальної цілісності і суверенітету України, містив рекомендації посилити санкційний тиск на РФ, розширити невійськову допомогу, а також надати Києву оборонне озброєння, зокрема протитанкову зброю. У свою чергу адміністрація Обама заявила, що прийняття цього акту не означає змін у політиці щодо українсько-російського конфлікту і надалі зберігала ембарго на постачання летальної зброї, остерігаючись ескалації воєнних дій з боку РФ. Більше того, впродовж 2014–2016 рр. американські дипломати послідовно виступали за реалізацію Мінських угод, підштовхуючи Україну до поступок у політичному врегулюванні.

Порядок денний українсько-американських відносин на цьому етапі визначався шістьма «опорними» сферами — військово-технічна співпраця, політичний діалог, підтримка реформ, боротьба з корупцією, енергетика, підтримка демократії.

Військово-технічна співпраця (ВТС). З початку російської агресії США станом на червень 2021 р. надали Україні військової допомоги на суму \$2,5 млрд. При цьому спостерігалася тенденція нарощування американської військової підтримки: 2014 р. — \$118 млн, 2015 р. — \$175 млн, 2016 р. — \$335 млн, 2017 р. — \$560 млн, 2018 р. — \$350 млн, 2019 р. — \$250 млн, 2020 р. — \$250 млн. На США припало 92 % всієї військової допомоги, яку Україна отримала з-за кордону після 2014 р. (Аналітична записка). 80 % цієї суми було спрямовано на потреби ЗСУ, решта — на підтримку Державної прикордонної служби та Національної гвардії України.

Американська допомога складала 5–6 % від військового бюджету України у цей час і кардинально не змінювала балансу сил на Донбасі, але була важлива з геополітичної та технічної точок зору.

Попри відмінності у підходах до надання військової допомоги адміністрацій Обами та Трампа загальна філософія дій Вашингтона у цій сфері залишалася сталою. США поставляли Україні переважно ті види озброєнь і обладнання, виробництво чи закупівлю яких вітчизняний уряд не міг організувати у короткостроковій перспективі, але які були необхідні для стримування російської агресії. Крім того, США разом з Канадою та Британією розгорнули тренувальні місії для сержантів і офіцерів, а також надавали експертно-дорадчу допомогу у розробці реформи сектора оборони та безпеки. У перспективі ці заходи разом із військовими поставками мали зміцнити рівень обороноздатності армії до того рівня, щоб Україна могла ефективно протистояти агресії з боку РФ.

Американська військова допомога протягом 2014–2016 рр. включала широкий спектр нелетальної військової техніки — контрбатареїні радары, системи захищеного зв'язку «Harris» (понад 300 станцій радіозв'язку Falcon-III), багатоцільові армійські позашляховики, обладнання для розмінування, безпілотні розвідувальні апарати RQ-11 Raven, військову амуніцію (тепловізори, пристрої нічного бачення, спорядження для водолазів), патрони для деяких видів стрілецької зброї, а також інструкторські місії, різні проекти з реабілітації українських солдатів (Бегма, Шемаєв & Радов, 2019, с. 78). Починаючи з 2015 р., на Яворівському військовому полігоні у Львівській обл. 160 американських інструкторів почали тренувальні місії для українських військовослужбовців. Окрім цього, були реалізовані проекти створення у Яворові імітаційного центру (\$22 млн), будівництва американськими фахівцями центру оперативного управління ВМФ України в Очакові (\$25 млн).

Окрім поставок власної військової техніки та спорядження, Сполучені Штати сприяли налагодженню військово-технічного співробітництва між Україною та рядом східних країн НАТО. Проблема полягала у тому, що вітчизняний ВПК історично був залежний від кооперації з російськими підприємствами, самостійно міг виробляти за замкненим циклом не більше 8–10 % продукції, необхідної для оснащення ЗСУ. Після початку конфлікту на Донбасі ВТС з РФ різко згорнула. Міжнародна кооперація з Литвою, Естонією, Чехією, Словаччиною, Болгарією (за підтримки США) дозволила Києву отримувати комплектуючі, матеріали та технології для

ремонту та модернізації військової техніки радянського і пострадянського виробництва.

Політичний діалог. Постмайданний період відзначився високою інтенсивністю двосторонніх відносин. Активний діалог США та України розширювався за рахунок міцних контактів українських лідерів з ключовими посадовцями адміністрації Обами, особистих зв'язків А. Яценюка з лідерами Демократичної партії, а також інтересу американських компаній до інфраструктурних та енергетичних проектів в Україні. Не дивно, що під час президентських виборів 2016 р. у США українські лідери ледь не відкрито підтримували кандидата від демократів Х. Клінтон.

Протягом 2014–2016 рр. Київ відвідали ключові американські високопосадовці – шість разів відвідував віце-президент Дж. Байден, двічі держсекретар США Дж. Керрі, міністри фінансів Дж. Лью, торгівлі П. Прітцкер, а також численні американські делегації з Сенату та Палати представників. З українського боку дипломатичні візити та контакти були не менш інтенсивними. У цей період США відвідали президент П. Порошенко (2014), двічі прем'єр-міністр А. Яценюк (2014 і 2015), прем'єр-міністр В. Гройсман (2016). Особливо динамічним у двосторонніх відносинах України та США став кризовий 2014 р. Сполучені Штати першими серед західних країн визнали нову українську владу. Протягом року новообраний президент П. Порошенко тричі зустрічався з президентом США Б. Обамою, а віце-президент Дж. Байден двічі відвідував Київ. 17–19 вересня 2014 р. відбувся офіційний візит президента України до Сполучених Штатів, під час якого Порошенко провів зустрічі з Б. Обамою, Дж. Байденом, Дж. Керрі, спікером Палати представників Дж. Бейнером, а також виступив на спільному засіданні обох палат Конгресу (Годлюк, 2016, с. 41). Вдруге Порошенко відвідав Вашингтон 31 березня–2 квітня 2016 р., де зустрівся з Б. Обамою у рамках саміту з ядерної безпеки. Політичне зближення Києва та Вашингтона у цей період було настільки значним, що протягом 2015 р. в Україні та Конгресі обговорювалась можливість надання Україні статусу «основного союзника США поза НАТО». При цьому у Конгресі Україна користувалася стабільною двопартійною підтримкою. Так, у лютому 2015 р. сенатори Д. Дурбін (демократ) та Р. Портман (республіканець) оголосили про створення Сенатського Українського кокусу, який у подальшому став одним з головних лобістів посилення військової допомоги Києву. Передумовою його створення став спільний лист 15 сенаторів від 3 лютого 2015 р. на адресу Президента США Обами з закликом збільшити військову допомогу Києву.

Після відставки уряду Яценюка (квітень 2016 р.) в українсько-американських відносинах намітилось охолодження. З одного боку, увага адміністрації Б. Обами все більше переключалася на внутрішній порядок денний, пов'язаний з початком президентської кампанії. А з іншого, все помітнішим ставало гальмування реформ в Україні, небажання влади боротися з корупцією.

Двосторонні відносини США та України у 2014–2016 рр. з точки зору зустрічей на вищому рівні, дипломатичної підтримки та риторики досягли

найвищого розвитку за 30-річчя незалежності України. Однак, якщо прибрати з порядку денного безпекові питання, то відносінам бракувало практичного наповнення — конкретних проєктів і спільних інтересів. Україна практично не мала для американських партнерів великих чи перспективних проєктів співпраці, які б могли сприяти зацікавленості США у нас, зміцненню двосторонніх відносин. Враховуючи це, американо-українські відносини швидше нагадували патронаж, де Київ як клієнтела шукав захист від російської агресії, а США бачили у підтримці прозахідного режиму у Києві можливість зміцнити свої позиції у Східній Європі та на пострадянському просторі.

Попри інтенсивний діалог, риторика сторін мала значні відмінності. Українські лідери постійно підкреслювали значимість американської допомоги та наголошували на статусі стратегічного партнерства двосторонніх відносин. Адміністрація Обами у свою чергу утримувалась від будь-яких союзницьких зобов'язань щодо України та згадок про стратегічне партнерство. В офіційних заявах Державного департаменту та Білого дому Україна найчастіше визначалась як партнер. США попри пропозиції українських керівників вирішили не відновлювати роботу двосторонньої Комісії стратегічного партнерства, заморожену у 2011 р. через внутрішньополітичні події в Україні. Президент П. Порошенко у 2016 р. ініціював її відновлення на рівні голів МЗС, але не отримав відповіді. Також попри російську агресію дипломати США у публічному дискурсі щодо так званих «Л/ДНР» використовували нейтральний термін «непідконтрольні українському уряду райони».

Критична залежність української влади від американської допомоги мала своїм наслідком значне посилення ролі посольства США у Києві, яке перетворилось на один з головних центрів впливу в українській політиці. Американські дипломати та радники не лише доносили позицію Вашингтона, а й брали активну участь у напрацюванні правової бази розпочатих реформ, патрунували прозахідних діячів з числа політиків, громадських активістів. Більше того, як віце-президент Дж. Байден пізніше згадував у мемуарах, у ті часи він фактично виступав медіатором конфліктів між президентом П. Порошенком та прем'єром А. Яценюком. Державний секретар США Дж. Керрі, виступаючи у Сенаті, так охарактеризував американську політику щодо України: «Фактично ми присутні там і глибоко залучені у хід подій, допомагаючи їм провести у парламенті ті речі, які необхідно провести, підштовхуючи їх, якщо треба. Ми здійснили значні реформи у сфері оборони. Так США допомагають українцям досягти рівня ефективності управління, який би відповідав тим завданням, які стоять перед ними» (Семёнов, 2020, с. 64).

Іншим проявом зміцнення політичних позицій США у Києві стала поява в українській владі представників діаспори зі Сполучених Штатів. У другому уряді А. Яценюка посаду міністра фінансів займала Наталя Яресько, а з липня 2016 р. до серпня 2019 р. головою МОЗ України була Уляна Супрун.

Підтримка реформ. З початку російської агресії і станом на червень 2021 р. США надали Україні допомоги на \$4,6 млрд, з яких військова до-

помога становила майже половину цієї суми — \$2,5 млрд. Інша частина коштів у вигляді проєктного фінансування, грантів і експертної допомоги спрямовувалася на підтримку реформ. Для порівняння, за даними Агентства США з міжнародного розвитку, сукупно впродовж 1990–2013 рр. Україна отримала від США близько \$4,2 млрд допомоги (Манчуленко, 2016, с. 371).

Адміністрація демократа Обама переслідувала не лише геополітичні інтереси, а й прагнула перетворити Україну на «історію успіху» на пострадянському просторі, а тому активно допомагала новій українській владі у проведенні масштабних реформ в економіці, політиці, державному управлінні. Враховуючи кризовий стан державних справ в Україні, оголошена президентом П. Порошенком програма реформ охопила широкий спектр суспільних сфер — відносини центральної та місцевої влади, охорону здоров'я, енергетику, державний сектор, суди та правоохоронну систему. Більше того, з середини 2015 р., коли макроекономічна ситуація в Україні стабілізувалася, США та МВФ жорстко прив'язали виділення подальшої фінансової допомоги до прогресу у реформах, прагнучи підштовхувати до них українську владу.

США консультували та частково фінансували розробку реформ децентралізації та судової влади. Західні експерти брали участь у перезавантаженні суддівського корпусу, відборі членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС). Якщо реформу децентралізації можна визнати успішною, то до реформованих судів залишається ще багато запитань. Після запуску децентралізації американські агентства стали активно надавати гранти для розвитку місцевих громад в Україні, поширення кращих практик.

У державному секторі США підтримали реформу корпоративного управління державних компаній, яке мало на меті їх захист від політичних впливів. Пілотними проєктами у 2015–2016 рр. стали НАК «Нафтогаз України» та ПАО «Укрзалізниця», які отримали адміністративну автономію від уряду. Також Вашингтон наполягав на корпоратизації державного концерну «Укроборонпром», щоб зробити його діяльність більш ефективною та привабливою для західних інвестицій.

Придушення масових протестів, розстріли активістів у лютому 2014 р. повністю знищили залишки легітимності правоохоронних органів в очах суспільства. Після Революції Гідності необхідність їх реформування не викликала жодних сумнівів і заперечень. США підтримали прагнення адміністрації П. Порошенка реформувати системи міліції та прокуратури. Одним із найбільш реформаторських досягнень цього періоду став запуск нової Національної поліції. Проєкт реформи розроблявся та фінансувався Агентством з міжнародного розвитку США (USAID) у тісній співпраці з керівництвом МВС України. На підтримку цієї реформи США виділили \$12 млн.

За наполяганням західних партнерів, уряд А. Яценюка розпочав реформи у сфері енергетики. США надіслали до Міністерства енергетики України групу радників, які допомагали у розробці галузевих реформ. Протягом 2015–2016 рр. парламент ухвалив необхідну законодавчу базу для запуску

прозорих ринків електроенергії та газу, але з політичних причин її реалізація була відтермінована. Так ринок електроенергії в Україні був запущений лише влітку 2019 р.

Боротьба з корупцією. Адміністрація Обами зробила цей напрямок одним із пріоритетних у двосторонніх відносинах, особливо наголошуючи на його важливості для подальшої підтримки Заходом. З точки зору американців, поширення корупції в державному управлінні, політиці заважало перетворенню України на історію успіху та підривало незрілі демократичні інститути. Окрім того, корупція була інструментом посилення впливу олігархів та ФПГ для використання державних ресурсів і компаній у своїх приватних інтересах. За рахунок корупції олігархи нарощували економічні та політичні капітали, формуючи кулуарні центри впливу на державну політику, і могли конкурувати з впливом Заходу на українські еліти. Тому США, надаючи фінансову та військову допомогу, з 2014 р. послідовно наполягають на боротьбі з корупцією.

У 2014–2015 рр. США через різні урядові агентства фінансово та технічно підтримували створення в Україні системи антикорупційних органів — Національного агентства з протидії корупції (НАЗК), Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), Національного антикорупційного бюро (НАБУ). Експерти з посольства США консультували парламентарів та уряд у процесі розробки нормативно-правової бази з боротьби з корупцією, а також брали участь у відборі перших керівників цих органів. Під тиском США у профільне законодавство були включені жорсткі правові гарантії інституційної незалежності НАБУ. Після його запуску Сполучені Штати надавали технічну підтримку у питаннях навчання та облаштування робочих місць детективів, а першими іноземними партнерами, з якими НАБУ у 2016 р. підписало меморандуми про співпрацю та спільні розслідування, стали ФБР та Міністерство юстиції США.

За наполяганням США, МВФ та ЄС у 2016 р. було запроваджене електронне декларування статків чиновниками та політиками, а також електронна система публічних закупівель, що мали підвищити прозорість української влади та державних фінансів, сприяти зменшенню корупції.

Енергетика. Питання співробітництва в енергетичній галузі у відносинах США та України займають чільне місце з середини 2000-х рр. та охоплюють перспективні проекти з видобутку газу та нафти, поставки ядерного палива та зелену енергетику. Після Революції Гідності Сполучені Штати намагались активізувати цей напрямок, просуваючи як національні інтереси, так і інтереси окремих американських компаній, які цікавились можливістю роботи в Україні.

Протягом 2014–2015 рр. США надали уряду України чималу консультативну та технічну допомогу у сфері енергетики. Так американські фахівці консультували уряд та Міністерство енергетики України з проблем реформування енергетичного сектора та НАК «Нафтогаз» та стабілізації сфери ЖКГ. В адміністрації Б. Обами за питання українсько-американської співпраці в енергетиці відповідав спеціальний посланник і голова Бюро енергетичних ресурсів Державного департаменту А. Хокстайн.

З початку 2010-х рр. США почали реалізовувати цілеспрямовану стратегію нарощення експорту скрапленого газу. З цією метою за останні 15 років на узбережжі Атлантичного та Тихого океану США було побудовано понад 15 СПГ терміналів. Ця геостратегія мала не лише економічні, а й геополітичні вигоди. У випадку Західної та Східної Європи американський скраплений газ, хоч і був дорожчим, але виступав для країн регіону альтернативою російському газу, міг послабити вплив РФ у ЄС.

Наприкінці 2014 р. відкрився литовський СПГ термінал «Незалежність» у порту Клайпеда, у 2015 р. — польський термінал у Свіноуйсці. Експорт скрапленого газу до Європи США почали у 2016 р., здійснивши перші поставки до Туреччини, Португалії, Іспанії та Італії. З 2017 р. американські компанії почали постачати СПГ Польщі, Литві та Греції. У перспективі США планують нарощувати експорт СПГ до країн Балкан та Центрально-Східної Європи, потіснивши позиції російського «Газпрому». У 2020 р. був добудований СПГ термінал у Хорватії на острові Крк.

Паралельно з початку 2010-х рр. американці активно шукали у регіоні транзитні маршрути для постачання СПГ. Після Революції Гідності США розглядали Україну як одну з перспективних країн-імпортерів СПГ, яка мала відповідну трубопровідну інфраструктуру для транзитних поставок американського газу до сусідніх Молдови, Угорщини, Румунії, Словаччини, Польщі. У свою чергу уряд А. Яценюка у 2015 р. повернувся до проекту будівництва СПГ терміналу у порту Одеси, відкинуту попереднім урядом М. Азарова. У липні 2015 р. НАК «Нафтогаз України» та компанія «Frontera Resources» підписали у Вашингтоні меморандум про наміри вивчити можливість будівництва терміналу (Курылёв, 2018, с. 254). Державний департамент США та прем'єр-міністр Яценюк підтримали цей проєкт як інструмент зміцнення енергетичної незалежності України. Однак спроби його реалізації швидко стали неактуальними через позицію Туреччини, яка відмовилась пропускати через Босфор і Дарданелли танкери з СПГ. Формально Анкара послалась на екологічні ризики, але у реальності цей маршрут поставок СПГ у Східну Європу конкурував з її власними енергетичними проєктами. Після цього США переключились на СПГ термінали у Польщі та Литві.

Іншим важливим для сторін напрямком співпраці в енергетичній галузі є ядерна енергетика. Ще з початку 2000-х рр. американська компанія «Westinghouse» почала постачати на українські АЕС невеликі партії ядерного палива та лобювала ініціативу модернізації реакторів для його використання. При цьому під тиском російського лобі українсько-американська співпраця над цим проєктом постійно блокувалася. За часів В. Януковича частка російської компанії ТВЕЛ у поставках палива для українських АЕС досягала 90–95 %.

Після Революції Гідності та приходу прозахідного уряду НАЕК «Енергоатом» відновила співпрацю з «Westinghouse». Адміністрація П. Порошенка, проводячи курс на зменшення залежності від РФ, прийняла рішення про нарощення поставок на АЕС палива «Westinghouse». 30 грудня 2014 р. сторони підписали угоду про збільшення поставок ядерного палива

на період до 2020 р. У 2014–2016 рр. американська компанія поставила зі свого шведського заводу 13 партій палива, а її частка у поставках зросла до 28 %. На замовлення уряду «Westinghouse» також реалізувала проекти модернізації реакторів АЕС для переходу на інше паливо, збільшення їх потужностей. У результаті 6 з 15 українських реакторів були переведені на американське паливо (Чумак, 2017).

Ще одним стратегічним українсько-американським проектом в енергетиці у цей період стало будівництво у Чорнобильській зоні Сховища відпрацьованого ядерного палива (СВЯП). Згідно з планами уряду, до нього звозитимуть паливо з Рівненської, Хмельницької та Південно-Української АЕС. Реалізація цього проекту дозволила б відмовитись від послуг РФ зі зберігання ВЯП, які обходяться «Енергоатому» у майже \$200 млн щороку. Контракт на будівництво сховища був підписаний ще при президентстві В. Ющенка з американською компанією «Holtec International», але з тих часів його реалізація була заморожена. Після зміни політичної конфігурації в Україні нова влада активно зайнялась його реалізацією. 24 червня 2014 р. «Енергоатом» та «Holtec International» підписали доповнення до договору 2005 р., окресливши наміри України розморозити проект з будівництва СВЯП. У 2015–2016 рр. український уряд та «Енергоатом» вели переговори з Корпорацією закордонних приватних інвестицій та «Bank of America Merrill Lynch» щодо залучення \$250 млн на будівництво СВЯП. Домовленості з «Holtec International» передбачали, що компанія поставить спеціальне обладнання та 94 контейнери для зберігання ВЯП, а також передасть технології їх виробництва АТ «Турбоатом» після запуску сховища. Вартість проекту склала \$410 млн, з яких \$250 млн мали залучити за допомогою американського фінансових установ, а решту — надати НАЕК «Енергоатом».

Підтримка демократії та громадянського суспільства. Адміністрація Обама надавала цьому напрямку велике значення. На її думку, допомога у зміцненні незалежних громадських організацій, ЗМІ мала стати гарантією невідворотності демократичних трансформацій у країні, сформувати нову політичну еліту, менш корумповану і більш ліберальну, ніж попередники. Підтримка інститутів громадянського суспільства є традиційною складовою зовнішньої політики США при адміністраціях президентів-демократів, пов'язана з доктриною поширення демократії у світі. Окрім зміцнення демократичних інститутів, вона сприяє формуванню мереж міжособистісних контактів і пулу прозахідних активістів і політичних лідерів, які стають своєрідними «агентами впливу» США на політичний порядок денний інших країн. Також представники громадянського суспільства стали для американської сторони альтернативним джерелом інформації про стан справ в Україні та дії влади.

Слід відзначити, що основними реципієнтами американської допомоги Україні стали державні інституції. На громадський сектор припало лише 10–12 % її загального розміру. Разом із тим, порівнюючи з періодом президентства Януковича, фінансування Сполученими Штатами програм з підтримки демократії, громадянського суспільства та урядування в Україні

зросло втричі. Так у 2014 р. з цією метою було витрачено майже \$21 млн, у 2015 р. — \$32 млн, у 2016 р. — \$41,6 млн (Семёнов, 2020). За рахунок цих коштів фінансувались гранти для громадських організацій і ЗМІ, освітні програми, тренінги, стипендії для молодіжних лідерів і активістів. Основними напрямками підтримки стали боротьба з корупцією, публічні закупівлі, децентралізація, політична освіта, прозоре урядування, діяльність незалежних ЗМІ, реформа охорони здоров'я.

Висновки. Українсько-американські відносини після Революції Гідності зазнали кардинальних змін, досягнувши найвищого розвитку за 30-річчя української незалежності. Для Києва Вашингтон в умовах конфлікту з РФ став головним безпековим союзником. Адміністрація Обами першою серед західних країн почала надавати Україні економічну та військову допомогу. На підтримку України у 2014–2016 рр. США виділили \$1,4 млрд, зокрема \$630 млн військової допомоги. Серед причин американської підтримки української держави можна виділити: 1) стримування геополітичних амбіцій РФ; 2) посилення своїх позицій у Східній Європі та 3) допомога молодій демократії у досягненні успіху.

Двосторонні відносини у цей період характеризувались посилення впливу США на політичні процеси в Україні, високою інтенсивністю дипломатичних контактів на вищому рівні та підтримкою широкого спектру реформ.

Порядок денний українсько-американських відносин визначався у цей час шістьма сферами — ВТС, політичні контакти, підтримка реформ, боротьба з корупцією, енергетика, підтримка демократії. При цьому у діалозі домінували питання безпеки та підтримки реформ. Адміністрація Б. Обами надавала Україні обмежену військову нелетальну допомогу, відмовившись від поставок летальної зброї оборонного призначення попри запити Києва. Також інтереси та риторика сторін мали суттєві відмінності. Українські лідери прагнули отримати від США якомога більше економічної та військової допомоги, але уникнути тиску у таких питаннях як проведення реформ, боротьба з корупцією. Відповідно дипломатична риторика Києва базувалася на тезисах про важливість стратегічного партнерства та військової допомоги. Натомість представники американської влади постійно підкреслювали значимість успішних реформ в економіці, державному управлінні та боротьби з корупцією. Зрештою це відобразилось у прив'язці обсягів технічної допомоги до прогресу у цих сферах, що мало підштовхнути українську владу до активних дій, а не спроб імітації. На геополітичному рівні відносини України та США після 2014 р. швидше нагадували патронаж.

Список використаної літератури

- Бегма В., Шемяев В., Радов Д. Нові напрями військово-технічного співробітництва України — США. *Стратегічні пріоритети*. 2019. № 3–4. С. 76–82.
- Васильченко О. Зовнішньополітичний дискурс адміністрації Барака Обами в контексті сучасного сприйняття американським суспільством політичних подій в Україні. *Американська історія та політика*. 2016. № 1. С. 11–18.

- Годлюк А. Стратегічне партнерство в форматі особливих відносин між Україною і США. *Американська історія та політика*. 2016. № 1. С. 27–40.
- Дорош Л. Новітній пріоритет співпраці України та США: союзні відносини. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2015. Вип. 27. С. 95–101.
- Дудко І. Феномен стратегічного партнерства США і України: ретроспектива і сучасність. *Актуальні проблеми всесвітньої історії: стратегії партнерства і співробітництва в міжнародних відносинах*: Збірник наукових праць. К., 2015. С. 57–67.
- Жильцов С. С., Ильинова Е. Г. Политика США в отношении Украины (1991–2012). *Вестник РУДН*. Серия: Политология. 2014. № 1. С. 20–35.
- Ковальський Б. П. Основні напрями співпраці між Україною та Сполученими Штатами Америки (1991–2017). *Сторінки історії: збірник наукових праць*. 2018. Вип. 46. С. 213–225.
- Курьєв К. П. Украина во внешнеполитической стратегии США. *Постсоветские исследования*. 2018. Т. 1, № 3. С. 251–258.
- Манчуленко О. Г. Україна в зовнішній політиці США: аспекти фінансово-технічної допомоги. *Гілея: науковий вісник*. 2016. Вип. 109. С. 369–373.
- Семёнов М. Е. Этапы формирования политики США в отношении Украины (2014–2019 гг.). *США и Канада: экономика, политика, культура*. 2020. № 5. С. 60–74.
- Середюк Н. Стратегічне партнерство Україна — США. *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка*. Серія: Міжнародні відносини. 2017. Вип. 1 (46). С. 34–38.
- Україна в безпековій політиці США: Аналітична записка НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/ukraina-v-bezpekovi-y-politici-ssha-analitichna-zapiska> (дата звернення: 11.04.2021).
- Чмырева В. А. Анализ внешнеполитической практики США в отношении Украины (2014–2017). *Современная научная мысль*. 2018. № 5. С. 153–160.
- Чумак К. О. Зовнішньополітичні пріоритети США у період другої адміністрації Барака Обами. *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка*. Серія: Політичні науки. 2017. Вип. 16. С. 30–36.
- Шамраєва В. Перспективи розвитку українсько-американського стратегічного партнерства. *Політикус*. 2016. Вип. 4. С. 98–102.

References

- Behma, V., Shemaiev, V. & D. Radov. (2019). Novi napriamy viiskovo-tekhnichnoho spivrobitnytstva Ukraina — SShA (New Directions of Military-Technical Cooperation Ukraine — USA). *Strategic Priorities*, 3(4), 76–82. [in Ukrainian].
- Vasylchenko, O. (2016). Zovnishnopolitychnyi dyskurs administratsii Baraka Obamy v konteksti suchasnoho spryiniattia amerykanskym suspilstvom politychnykh podii v Ukraini (Foreign Policy Discourse of the Barack Obama Administration in the Context of the Modern Perception of American Society of Political Events in Ukraine). *American History and Politics*, 1, 11–18. [in Ukrainian].
- Hodliuk, A. (2016). Stratehichne partnerstvo v formati osoblyvykh vidnosyn mizh Ukrainoiu i SShA (Strategic Partnership in the Format of Special Relations Between Ukraine and the United States). *American History and Politics*, 1, 27–40. [in Ukrainian].
- Dorosh, L. (2015). Novitnii priorytet spivpratsi Ukrainy ta SShA: soiuzni vidnosyny (The latest priority of cooperation between Ukraine and the United States: allied relations). *Ukrainian National Idea: Realities and Prospects of Development*, 27, 95–101. [in Ukrainian].
- Dudko, I. (2015). Fenomen stratehichnoho partnerstva SShA i Ukrainy: retrospektyva i suchasnist (The phenomenon of strategic partnership between the United States and Ukraine: retrospective and modernity). *Current Problems of World History: Strategies of Partnership and Cooperation in International Relations. Collection of Scientific Works*. K., 57–67. [in Ukrainian].
- Zhil'cov, S. S., Il'inova, E. G. (2014). Politika SShA v otnoshenii Ukrainy (1991–2012) (US policy towards Ukraine (1991–2012)). *RUDN Journal of Political science*, 1, 20–35. [in Russian].
- Kovalskiy, B. P. (2018). Osnovni napriamy spivpratsi mizh Ukrainoiu ta Spoluchenyemy Shtatamy Ameryky (1991–2017) (Main areas of cooperation between Ukraine and the United States of America (1991–2017)). *Pages of History: a Collection of Scientific Works*, 46, 213–225. [in Ukrainian].
- Kuryljov, K. P. (2018). Ukraina vo vneshnepolitycheskoj strategii SShA (Ukraine in the US foreign policy strategy). *Post-Soviet Studies*, 1(3), 251–258. [in Russian].

- Manchulenko, O. H. (2016). Ukraina v zovnishnii politytsi SShA: aspekty finansovo-tekhnichnoi dopomohy (Ukraine in US foreign policy: aspects of financial and technical assistance). *Gilea: Scientific Bulletin*, 109, 369–373. [in Ukrainian].
- Semjonov, M. E. (2020). Jetapy formirovaniya politiki SShA v otnoshenii Ukrainy (2014–2019) (Stages of the formation of US policy towards Ukraine (2014–2019). *USA and Canada: Economy, Politics, Culture*, 5, 60–74. [in Russian].
- Serediuk, N. (2017). Stratehichne partnerstvo Ukraina — SShA (Ukraine-USA Strategic Partnership). *Visnyk KNU im. T. Shevchenka. Seriya: mizhnarodni vidnosyny*, 1 (46), 34–38. [in Ukrainian].
- Ukraina v bezpekovii politytsi SShA (Ukraine in US security policy): Analitichna zapyska NISD. Retrived from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/ukraina-v-bezpekovi-politici-ssha-analitichna-zapiska> [in Ukrainian].
- Chmyreva, V. A. (2018). Analiz vneshnepoliticheskoy praktiki SShA v otnoshenii Ukrainy (2014–2017) (Analysis of US foreign policy practice towards Ukraine (2014–2017). *Modern Scientific Thought*, 5, 153–160. [in Russian].
- Chumak, K. O. (2017). Zovnishnopolitychni priorytety SShA u period druhoi administratsii Baraka Obamy (US foreign policy priorities during the second Barack Obama administration). *Bulletin of the KNU im. T. Shevchenka. Seriya: politychni nauky*, 16, 30–36. [in Ukrainian].
- Shamraieva, V. (2016). Perspektyvy rozvytku ukraïnsko-amerykanskoho stratehichnogo partnerstva (Prospects for the development of the Ukrainian-American strategic partnership). *Politicus*, 4, 98–102. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 13.06.2021

Пашков В. О.

кафедра міжнародних відносин і аудиту Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

к. 402, корпус 10, пр. Д. Яворницького, 19, м. Дніпро, 49005, Україна

ДИНАМИКА УКРАИНСКО-АМЕРИКАНСКИХ ОТНОШЕНИЙ В ПЕРИОД АДМИНИСТРАЦИИ Б. ОБАМЫ (2014–2016)

Резюме

В статье проанализированы динамика, интересы сторон, приоритетные направления сотрудничества и противоречия украинского-американских отношений в постмайданный период, раскрыты причины поддержки Украины в противостоянии российской агрессии со стороны Соединенных Штатов. Определено влияние Революции Достоинства на геополитические интересы США в Восточной Европе и на постсоветском пространстве. Определено, что в 2014–2016 гг. двусторонние отношения Украины и США с точки зрения встреч на высшем уровне и дипломатической поддержки достигли наивысшего развития за 30-летие независимости Украины. В то же время им не хватало практического наполнения — конкретных проектов и общих интересов.

Американская стратегия относительно Украины предусматривала ограниченную военную помощь и дипломатическое сдерживания РФ с целью сохранения баланса сил в регионе.

Определены шесть сфер, которые формировали двустороннюю повестку дня, — ВТС, политический диалог, поддержка реформ, борьба с коррупцией, энергетика, поддержка демократических институтов. Подробно раскрываются основные направления сотрудничества, проекты и проблемы в рамках каждой из этих сфер. В условиях формирования после 2014 «стратегической дружбы» стороны демонстрировали разную дипломатическую риторику. Украинские политики акценти-

ровали важность стратегического партнерства между странами, военной помощи, а американские представители ставили на первое место необходимость проведения экономических реформ, борьбы с коррупцией, подталкивая украинских лидеров к соответствующим действиям.

Сделан вывод, что американо-украинские отношения на этом этапе скорее напоминали не стратегическое партнерство, а патронаж, где Киев как клиента искал защиту от российской агрессии, а США видели в поддержке прозападного режима в Киеве возможность укрепить свои позиции в Восточной Европе и на постсоветском пространстве.

Ключевые слова: американская стратегия, военная помощь, российская агрессия, украинские-американские отношения, стратегическое партнерство.

Pashkov V. A.

Department of International Relations and Auditing at the National Technical University “Dnipro Polytechnic”

г. 402, build. 10, 19 D. Yavornytsky Avenue, Dnipro, 49005, Ukraine

DYNAMICS OF UKRAINIAN-AMERICAN RELATIONS DURING OBAMA’S ADMINISTRATION (2014–2016)

Summary

The article analyzes the dynamics, interests of the parties, priority areas of cooperation and contradictions of Ukrainian-American relations in the post-Maid period, reveals the reasons for supporting Ukraine in resisting Russian aggression from the United States. The influence of the Revolution of Dignity on the geopolitical interests of the United States in Eastern Europe and the post-Soviet space is determined. It was determined that in 2014–2016. bilateral relations between Ukraine and the United States in terms of summit meetings and diplomatic support have reached their highest development in the 30th anniversary of Ukraine’s independence. At the same time, they lacked practical content — specific projects and common interests.

The American strategy for Ukraine provided for limited military assistance and diplomatic containment of the Russian Federation in order to maintain the balance of power in the region.

Six areas were identified that formed the bilateral agenda — military-technical cooperation, political dialogue, support for reforms, the fight against corruption, energy, support for democratic institutions. The main directions of cooperation, projects, and problems within each of these areas are disclosed in detail. In the context of the formation of «strategic friendship» after 2014, the parties demonstrated different diplomatic rhetoric. Ukrainian politicians emphasized the importance of strategic partnership between countries, military assistance, and American representatives put the need for economic reforms and the fight against corruption in the first place, pushing Ukrainian leaders to take appropriate action.

It was concluded that US-Ukrainian relations at this stage were more reminiscent not of a strategic partnership, but of patronage, where Kyiv, as a clientele, sought protection from Russian aggression, and the United States saw the support of the pro-Western regime in Kyiv as an opportunity to strengthen its positions in Eastern Europe and the post-Soviet space.

Key words: American strategy, military aid, Russian aggression, Ukrainian-American relations, strategic partnership.